Hakemli Makale **GSÜHFD**, 2022; 2: 1919-1946

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU UYARINCA TAHKİMDE DELİL TESPİTİ(*)

Dr. **Mehmet Emin ALPASLAN**(**)

Öz: Delil tespitiyle, bir davada kullanılacak delillerin, inceleme sırası gelmeden önce güvence altına alınması sağlanır. Delillerin korunması ihtiyacı mahkemelerde olduğu kadar tahkimde de ortaya çıkabilir. Delil tespiti talep edebilmek için, bazı koşulların bulunması gereklidir. Tahkimde delil tespiti kural olarak hakem heyetinden istenir. Tarafların kararlaştırmış olmaları hâlinde, acele hâllerde acil durum hakeminden de delil tespiti talep edilebilir. Sınırlı bazı hâllerde ise delil tespiti talepleri mahkemeye yöneltilmektedir. Delil tespitinin koşullarının oluşması hâlinde hakemler tespite karar verecek ve tespit edilecek delilin mahiyetine göre gerekli işlemleri yaparak delilleri muhafaza altına alacaktır. Koşulları oluşmadan delil tespiti talep edilmesi hâlinde ise bu talep reddedilecektir. Durum ve şartların değişmesi hâlinde yeniden delil tespiti talep edilmesi mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Delil Tespiti, Delil Tespiti Usûlü, Tahkim, İç Tahkim, Hakem Heyeti, Acil Durum Hakemi.

(*) Makale Gönderim Tarihi: 01.10.2022. Makale kabul Tarihi: 09.12.2022.

(**) Galatasaray Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı (ORCID no: 0000-0002-0821-9192; *ealpaslan@gsu.edu.tr*).

DETERMINATION OF EVIDENCE IN ARBITRATION UNDER THE CODE OF CIVIL PROCEDURE

Abstract: Determination of evidence ensures that the evidence that will be used in litigation is preserved before the time of examination. The need to protect evidence may arise in arbitration as well as in courts. Determination of evidence is possible if certain conditions are met. As a rule, the determination of evidence in arbitration is requested from the arbitral tribunal. If the parties have agreed thereto, it can also be requested from the emergency arbitrator in urgent cases. In some exceptional cases, the request for determination of evidence is adressed to a court. If the conditions are met, the arbitrators will accept the request and take the necessary action to preserve the evidence. If the conditions are not met, the request will be rejected. If the situation and conditions change, the request for determination of evidence can be made again.

Keywords: Determination of Evidence, Procedure of Determination of Evidence, Arbitration, Domestic Arbitration, Arbitral Tribunal, Emergency Arbitrator.

GİRİŞ

Kökenleri Roma hukukuna kadar dayanan[1] delil tespiti müessesesi ile bir dava içerisinde kullanılacak delillerin, bazı şartlar altında delillerin toplanma zamanından evvel toplanarak güvence altına alınması sağlanır[2]. Delil-

---

[1] Roma hukukunda bu müessese "*probatio ad perpetuam rei memoriam*" olarak anılmaktaydı (PRÜTTING Hanns/GEHRLEIN Markus/ULRICH Jürgen, **Zivilprozessordnung Kommentar**, 10. Auflage, Luchterhand, Köln, 2018, § 485, Rn. 1).

[2] ÖZEKES Muhammet, **Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2017, s. 2562 vd.; PEKCANITEZ Hakan/ATALAY Oğuz/ÖZEKES Muhammet, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 10. Bası, On İki Levha, İstanbul, 2022, s. 604; KURU Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, C. IV, 6. Baskı, Demir Demir, İstanbul, 2001, s. 4426 vd.; KURU Baki/AYDIN Burak, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, 4. Baskı, Yetkin, Ankara 2020, s. 475; MUSIELAK Hans-Joachim/VOIT Wolfgang/HUBER Michael, **Zivilprozessordnung Kommentar**, 15. Auflage, Vahlen, München, 2018, § 485, Rn. 2; THOMAS Heinz/PUTZO Hans/KLAUS Reichold, **Zivilprozessordnung**, 39. Auflage, C.H.Beck, München, 2018, § 485, Rn. 2; ZÖLLER Richard/HERGET Kurt, **Zivilprozessordnung**, 33. Auflage, Otto Schmidt, Köln, 2020, § 485, Rn. 1; KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder, **Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, 25. Baskı, Yetkin, Ankara, 2014, s. 568; UMAR Bilge, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 2. Baskı, Yetkin, Ankara, 2014, s. 1167-1168; ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder/TAŞPINAR AYVAZ Sema/HANAĞASI Emel, **Medenî Usul Hukuku**, 7. Baskı, Yetkin, Ankara, 2021, s. 616; POSTACIOĞLU İlhan E., **Medenî Usûl Hukuku Dersleri**, 6. Bası, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1975, s. 497; POSTACIOĞLU İlhan E./ ALTAY Sümer, **Medenî Usûl Hukuku Dersleri**, 8. Bası, Vedat, İstanbul, 2020, s. 985; ÜSTÜNDAĞ Saim, **Medenî Yargılama Hukuku**, C. I-II, 6. Bası, İstanbul, 2000, s. 589-590; ALANGOYA Ya-

lerin zamanından önce toplanması ihtiyacı, mahkemelerde olduğu gibi tahkimde de ortaya çıkabilir[3].

Bu çalışmada iç tahkimde (HMK uyarınca tahkimde) delil tespitine ilişkin temel esaslar, delil tespiti yapılmasını gerektiren hâller (delil tespitinin koşulları), bu tespitin usûlü ile elde edilen delillerin hukukî değeri irdelenecektir. Çalışmada mahkemelerdeki delil tespiti ile milletlerarası tahkimdeki delil tespiti, yalnızca yeri geldiğinde ve yalnızca gerektiği ölçüde incelenecektir.

I. DELİL TESPİTİ KURUMUNUN AMACI VE BENZER KURUMLARDAN FARKI

1. Kurumun Amacı

Delil tespiti, bir dava içerisinde kullanılacak delillerin bazı şartlar altında delillerin toplanma zamanından[4] evvel toplanarak güvence altına alınmasını temin eden[5], bir geçici hukukî koruma önlemidir[6]. Delil tespitinin konu-

---

vuz/YILDIRIM M. Kâmil/DEREN YILDIRIM Nevhis, **Medenî Usûl Hukuku Esasları,** 7. Baskı, Beta, İstanbul, 2009, s. 376 vd.; ARSLAN Ramazan, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukukî Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler, **Bankacılar Dergisi**, Yıl: 24, Özel Sayı: Ocak 2013, s. 24; YILMAZ Ejder, **Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri**, Yetkin, Ankara, 2001, C. II, s. 1335; ATALI Murat/ ERMENEK İbrahim/ERDOĞAN Ersin, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 4. Baskı, Yetkin, Ankara, 2021, s. 720; BUDAK Ali Cem/KARAASLAN Varol, **Medenî Usul Hukuku**, 5. Bası, Filiz, İstanbul, 2021, s. 373; ÖZEKES Muhammet, **İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz**, Seçkin, Ankara, 1999, s. 50; KARSLI Abdurrahim, **Medenî Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 4. Bası, Alternatif, İstanbul, 2014, s. 689; TUNÇ YÜCEL Müjgan, **HMK Uyarınca Tahkimde İhtiyatî Tedbir ve Delil Tespiti**, Seçkin, Ankara, 2013, s. 29 vd.; AKİL Cenk, Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemece Yapılan Delil Tespiti, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2009, C: 58, S. 1, s. 4; ÖZDEMİR Mehmet, **Geçici Hukuki Korumalar**, 2. Baskı, Adalet, Ankara, 2021, s. 455 vd.; TURAN Sinem, **Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti Kurumunun Fonksiyonları**, Adalet, Ankara, 2020, s. 17 vd.

[3] PEKCANITEZ Hakan, Milletlerarası Tahkimde Geçici Hukuki Koruma Önlemleri, **Makaleler**, C. I, On İki Levha, İstanbul, 2016, s. 781 vd., s. 795; TUNÇ YÜCEL, s. 118; BALKAR Süheylâ, **Uluslararası Ticarî Tahkim ve Geçici Hukukî Koruma Tedbirleri**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2010, s. 40 vd.; ERTEN Rifat, **Milletlerarası Ticarî Tahkim Hukukunda Geçici Hukukî Koruma Önlemleri**, Adalet, Ankara, 2010, s. 43-44; AKYOL ASLAN Leyla, **Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti**, Yetkin, Ankara, 2011, s. 143. Tahkimdeki gelişmelerden evvel, delil tespitine ilişkin hükümlerin tahkimde uygulanamayacağı kabul edilmekteydi (Bu yönde bkz. YEĞENGİL Rasih, **Tahkim (L'arbitrage)**, İstanbul 1974, s. 285).

[4] Delillerin toplanma zamanına ilişkin olarak bkz. Tunç Yücel, s. 31. Ayrıntılı bilgi için bkz. BOLAYIR Nur, **Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Tarafların ve Hâkimin Rolü**, Vedat, İstanbul, 2014, s. 221 vd.

[5] ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2563-2563; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 604; ANSAY Sabri Şakir, **Hukuk Yargılama Usûlleri**, 7. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fa-

su delillerdir; delilin türü bakımından ise herhangi bir sınırlama olmayıp her türlü delil, delil tespitinin konusunu oluşturabilir[7].

Delil tespiti bir geçici hukukî koruma önlemi olup, amacı yargılamada kullanılacak delillerin güvence altına alınmasıdır[8]. Zira kimi zaman delillerin mûtad toplanma zamanının beklenmesi bu delillerin toplanmasını imkânsızlaştırabilir veya güçleştirebilir. Tarafları delillerin sırasının gelmesini beklemeye mecbur etmek, onların delillerini elde edememeleri sonucunu doğurabilir ve bu durum da sübjektif haklarını dayandırdıkları maddî vakıaları ispatlayamamalarına yol açabilir. İşte delil tespiti kurumu bu riski bertaraf etmek suretiyle ispat hakkının etkin bir şekilde korunmasına ve kullanılmasına hizmet eder.

2. Benzer Kurumlardan Farkı

Delil tespiti kurumunun daha iyi ortaya konulabilmesi için, benzer kurumlardan farkının ana hatlarıyla da olsa incelenmesi gerekir. Bu bağlamda delil tespitinin; tespit davasından, ihtiyatî tedbirden ve ihtiyatî hacizden ayrılması gerekir.

---

kültesi, Ankara, 1960, s. 308; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 616. Kuruma ilişkin tanımlara toplu bir bakış için bkz. AKYOL ASLAN, s. 27-30; ARSLANDOĞAN Birce, **Medenî Yargılama Hukukunda Delil Tespiti**, 2. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2020, s. 13-15; BERBEROĞLU YENİPINAR Filiz, **Delil Tespiti ve Diğer Geçici Hukuki Korumalar (İhtiyati Tedbir - İhtiyati Haciz)**, Seçkin, Ankara, 2020, s. 30. Alman hukukunda delil tespiti müessesesi "*selbstständiges Beweisverfahren*" olarak anılmaktadır. Alman hukukunda delil tespiti hakkında bkz. MUSIELAK Hans-Joachim/VOIT Wolfgang, **Grundkurs ZPO**, 13. Auflage, C.H.Beck, München, 2016, § 6, Rn. 868 vd.; PAULUS Christoph G., **Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren, Zwangsvollstreckung und Europäisches Zivilprozessrecht**, 6. Auflage, Springer, Berlin-Heidelberg, 2017, s. 76, Rn. 194; SCHILKEN Eberhard, **Zivilprozessrecht**, 7. Auflage, Vahlen, München, 2014, § 11, Rn. 554 vd. Söz konusu kurum 1991 tarihli *Rechtspflege-Vereinfachungsgesetz* ile bu adı almış olup öncesinde *Beweissicherungsverfahren* olarak anılmaktaydı. Bu konuda bkz. MUSIELAK/VOIT/HUBER, § 485, Rn. 1; SCHILKEN, § 11, Rn. 554. Ayrıca bkz. ARSLANDOĞAN, s. 4.

6 Delil tespitinin hukukî niteliğine ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüş olmakla beraber, katıldığımız görüş uyarınca delil tespiti bir tür geçici hukukî koruma önlemidir (ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 616; ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2562-2563; BALKAR, s. 40. Ayrıntılı bilgi için bkz. AKYOL ASLAN, s. 33-38; ARSLANDOĞAN, s. 16 vd. Ayrıca bkz. KURU, **Usul**, C. IV, s. 4427; BERKİN Necmettin M., **Medenî Usûl Hukuku Esasları**, İstanbul, 1969, s. 118).

7 KURU, **Usul**, C. IV, s. 4431; ÜSTÜNDAĞ, s. 590; AKYOL ASLAN, s. 31-32. Ayrıca bkz. ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 617.

8 ÖZEKES, **İhtiyati Haciz**, s. 50; THOMAS/PUTZO/KLAUS, **ZPO**, § 485, Rn. 2; MUSIELAK/VOIT/HUBER, **ZPO**, § 485, Rn. 2; PRÜTTING/GEHRLEIN/ULRICH, **ZPO**, § 485, Rn. 2; AKYOL ASLAN, s. 29; MUSIELAK/VOIT, **Grundkurs**, § 6, Rn. 868; PAULUS, s. 76, Rn. 194; ZÖLLER/HERGET, **ZPO**, § 485, Rn. 1.

Tespit davası (HMK m. 106) ile bir hakkın veya hukukî ilişkinin varlığı (müspet tespit davası) ya da yokluğu (menfî tespit davası) ya da bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talep edilir. Delillerin tespit davası suretiyle tespiti mümkün olmadığı gibi, hukukî ilişkilerin tespiti amacıyla delil tespiti yoluna başvurulamaz. Her iki kurumun konusu ve amaçları farklıdır[9]. Pek tabiîdir ki delil tespiti yoluna, tespit davasına konu vakıaların ispatında yararlanılacak deliller için de gidilebilir[10]. Şu da belirtilmelidir ki, delil tespiti bir geçici hukukî koruma sağlamasına karşın, tespit davasıyla kesin hukukî koruma sağlanır[11].

İhtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz ve delil tespiti birer geçici hukukî koruma önlemi olsalar da hepsinin konuları ve amaçları farklıdır[12]. İhtiyatî tedbir ile dava konusunun muhafaza edilmesi amaçlanırken, ihtiyatî hacizde alacaklının alacağını icraya koyduğu takdirde tatmin edilmesi imkânının korunması amaçlanır[13]. Delil tespiti ise ne dava konusunun ne de davanın kazanılması sonrasında borçlunun malvarlığından tatmin edilme imkânının korunmasını amaçlar. Buradaki yegâne amaç, uyuşmazlığın çözümüne etkili olabilecek ihtilâflı maddî vakıaları ispat etmeye elverişli araçların (delillerin) tespit edilerek muhafazasıdır.

II. DELİL TESPİTİNİN KOŞULLARI

Tahkimde delil tespitini düzenleyen HMK m. 414/1 hükmü uyarınca, taraflarca tahkim sözleşmesinde aksi kararlaştırılmadıkça, taraflardan birinin talebi üzerine tahkim yargılaması sırasında hakem veya hakem kurulunca delil tespitine karar verilebilir.

---

9 KURU, **Usul**, C. IV, s. 4429; KURU Baki/BUDAK Ali Cem, **Tespit Davaları**, On İki Levha, İstanbul, 2010, s. 268-271; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 616; ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2563. Ayrıca bkz. AKYOL ASLAN, s. 39-42.

10 KURU, **Usul**, C. IV, s. 4429; KURU/BUDAK, s. 268; ARSLAN, s. 24; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 616.

11 ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 616.

12 ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2563; ÖZEKES, **İhtiyati Haciz**, s. 50-52. Ayrıntılı bilgi için bkz. AKYOL ASLAN, s. 43-52. Ayrıca bkz. BİLGE Necip/ÖNEN Ergun, **Medenî Yargılama Hukuku Dersleri**, 3. Baskı, Ankara, 1978, s. 368; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 616; ERİŞİR Evrim, **Geçici Hukukî Korumanın Temelleri ve İhtiyatî Tedbir Türleri**, On İki Levha, İstanbul, 2013, s. 337-338. İhtiyatî tedbirler bakımından ayrıca bkz. KONURALP Cengiz Serhat, **İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Tedbirler**, On İki Levha, İstanbul, 2013, s. 3 vd.

13 İhtiyatî haczin doğrudan amacı mevcut veya gelecekteki icrayı temin etmektir (ÖZEKES, **İhtiyati Haciz**, s. 50-52).

Söz konusu hüküm uyarınca tahkimde delil tespitinin gerçekleştirilebilmesi için, tahkim sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmaması ve taraflardan birinin talep etmesi gerekli ve yeterlidir. Ancak pek tabiîdir ki delil tespitinin geçici hukukî koruma önlemi mahiyetinde bulunması, maddede zikredilmese de kurumun amacı gereği başkaca bazı şartların da varlığını gerektirir. Bir başka deyişle hakemler, mahkemeler bakımından aranan koşullar çerçevesinde delil tespitine karar verebileceklerdir[14]. Bu çerçevede, tespiti istenen delilin henüz inceleme sırasının gelmemiş olması gerekmektedir[15]. Bununla beraber delil tespitinin istenebilmesi için bunu isteyen tarafın hukukî yararının bulunması da şarttır[16].

HMK m. 414/1 hükmünün açık ifadesi çerçevesinde, delil tespitine karar verilebilmesi için teminat şartı aranmayacaktır[17].

1. Tahkim Sözleşmesinde Hakemlerin Delil Tespitine Karar Vermesine İmkân Tanınmış Olması

Tahkimde hakem veya hakem kurulunca delil tespitinin gerçekleştirilebilmesi için, tahkim sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmaması gerekmektedir[18]. Bir başka deyişle, tahkim sözleşmesinde hakemlerce delil tespitine karar verilmesine açıkça cevaz verildiği veya bu konuda suskun kalındığı hâllerde hakemler delil tespitine karar verebilir. Hakemlerin delil tespiti yapamayacağına ilişkin bir hüküm bulunması hâlinde ise hakem veya hakem kurulu delil tespitine karar veremez. Bu durumda ancak mahkemeden delil tespiti istenebilecektir.

Şüphesiz ki hakemlerin yapacağı delil tespiti, tahkim sözleşmesinin ilişkin olduğu uyuşmazlıkla ilgili olmalıdır[19]. Daha açık bir ifadeyle, tahkim sözleşmesi kapsamında kalmayan bir uyuşmazlığa ve uyuşmazlığın tahkim sözleşmesi kapsamı dışında kalan kısmına ilişkin ileri sürülen vakıaların

---

14 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 795.

15 TUNÇ YÜCEL, s. 116. Ayrıca bkz. AKYOL ASLAN, s. 56-57; ÖZDEMİR, s. 458.

16 TUNÇ YÜCEL, s. 116. Ayrıca bkz. ZÖLLER/HERGET, **ZPO**, § 485, Rn. 1; AKYOL ASLAN, s. 57 vd.; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 617; ÖZDEMİR, s. 457-458.

17 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 814; TUNÇ YÜCEL, s. 117. Ayrıca bkz. ERİŞİR, s. 338.

18 ÖZBAY İbrahim/KORUCU Yavuz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim**, Adalet, Ankara, 2016, s. 117; EKŞİ Nuray, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim**, 2. Bası, Beta, İstanbul, 2019, s. 160. İhtiyatî tedbir bakımından bkz. ÖZBAY/KORUCU, s. 111.

19 MUSIELAK/VOIT/VOIT, **ZPO**, § 1042, Rn. 28.

ispatı için kullanılacak deliller bakımından hakemler delil tespiti yapmaya yetkili değildir. Tarafların hakem-bilirkişi sözleşmesi[20] akdetmiş olması hâlinde, hukukî korunma ihtiyacının zorunlu kıldığı hâller dışında delil tespiti yoluna müracaat edilemez[21].

2. Talep

Tarafların talebi, delil tespiti için zorunlu bir unsurdur; hakemlerin re'sen delil tespitine karar vermeleri mümkün değildir[22]. Zira tahkimde de medenî usûl hukukuna hâkim olan ilkelerden tasarruf ilkesi ve taraflarca getirilme ilkesi geçerlidir[23]. Bu çerçevede hakemler, tarafların ileri sürdüğü vakıa ve delillerle bağlıdır. Taraflarca getirilme ilkesinin istisnalarının[24] da tahkimdeki delil tespitinde uygulanmayacağını belirtmekte fayda vardır. Zira bu ilkenin istisnası olan kamu düzenini ilgilendiren hâllere ilişkin uyuşmazlıklar esasen tahkime elverişli değildir[25].

Delil tespiti talep edilmesi zamanaşımını kesmeyecektir[26]. Zira delil tespiti talebi bir dava değildir[27].

---

20 Hakem-bilirkişi sözleşmesi bir münhasır delil sözleşmesidir (ATALAY Oğuz, **Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2017, s. 1752). Tahkim sözleşmesi ile taraflar uyuşmazlığın mahkemeler yerine hakemlerce çözülmesini kararlaştırırken, hakem-bilirkişi sözleşmesi ile yalnızca uyuşmazlığın değeri, konusu ve vasıflarının hakem-bilirkişiler tarafından tespit edilmesi kararlaştırılır (ATALAY, **Pekcanıtez Usûl**, s. 1752). Bir başka deyişle hakem-bilirkişiler uyuşmazlığı çözmezler yalnızca uyuşmazlık bakımından önem arz eden vakıa veya vakıalar hakkında bağlayıcı tespitlerde bulunurlar (MUSIELAK/VOIT/VOIT, **ZPO**, § 1029, Rn. 17). Tahkim ve hakem-bilirkişilik kurumlarının farkları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. PEKCANITEZ Hakan/YEŞİLIRMAK Ali, **Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2017, s. 2601-2602; MUSIELAK/VOIT/VOIT, **ZPO**, § 1029, Rn. 17; THOMAS/PUTZO/SEILER, **ZPO**, Vorb. § 1029, Rn. 4-5; ZÖLLER/GEIMER, **ZPO**, § 1029, Rn. 4.

21 MUSIELAK/VOIT/VOIT, **ZPO**, § 1042, Rn. 28. Ayrıca bkz. PRÜTTING/GEHRLEIN/ULRICH, **ZPO**, § 485, Rn 4.

22 TUNÇ YÜCEL, s. 117; ÖZBAY/KORUCU, s. 117.

23 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2704-2705. Ayrıca bkz. ÖZBAY/KORUCU, s. 79-80.

24 İlkenin istisnaları hakkında bkz. PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 191. Ayrıntılı bilgi için bkz. ERDÖNMEZ Güray, **Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2017, s. 835 vd.

25 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2632. Tahkime elverişlilik hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ALANGOYA Yavuz, **Medenî Usûl Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi**, İstanbul, 1973, s. 82 vd.; YEŞİLOVA Bilgehan, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, Güncel, İzmir, 2008, s. 332 vd.

26 ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2565.

27 KURU, **Usul**, C. IV, s. 4441. Ayrıca bkz. KURU/BUDAK, s. 270.

3. Delilin İnceleme Sırasının Gelmemiş Olması

Delil tespiti, tahkim yargılamasının başlamasından evvel istenebileceği gibi, yargılama başladıktan sonra da istenebilir. Ancak yargılama başladıktan sonra delil tespiti istenebilmesi için, tespiti istenen delilin henüz inceleme sırasının gelmemiş olması gerekmektedir.

İnceleme sırası gelmiş olan deliller, delil tespitinin konusu olamaz[28]. Zira, burada yapılan delil tespiti olmayıp delilin incelenmesi faaliyetidir[29].

4. Hukukî Yarar

Delil tespiti isteyen tarafın hukukî yararının bulunması şarttır[30]. İnceleme sırası geldiğinde delilin yok olma veya elde edilmesinin çok zorlaşması tehlikesinin bulunması hâlinde, hukukî yararın varlığı kabul edilir[31].

Hukukî yararın varlığına ilişkin verilebilecek örnekler; maldaki ayıbın tespiti, kiralanan şeyin durumunun tespiti, yaşlı veya ağır hasta olan yahut uzun bir yolculuğa çıkacak bir tanığın dinlenmesidir[32].

Karşı tarafın delil tespitine muvafakat etmesi hâlinde, delil tespitinde hukukî yarar bulunup bulunmadığının araştırılmasına gerek yoktur[33].

---

28 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 794; ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2564; TUNÇ YÜCEL, s. 116. Ayrıca bkz. AKYOL ASLAN, s. 56-57; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 617; ÖZKAN Hasan, **Açıklamalı-İçtihatlı Sulh Hukuk Davaları ve Tatbikatı, Delil Tespiti (HMY. 400-406), İhtiyati Tedbir (HMY. 389-393), Adli Yardım (HMY. 334-340)**, Legal, İstanbul, 2015, s. 15; TURAN, s. 30. Ayrıca bkz. KARSLI, s. 689.

29 ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2564. Ayrıca bkz. TURAN, s. 30-31.

30 Hukukî yarar, mahkemelere yöneltilen her talepte bulunmalıdır (PEKCANITEZ, **Pekcanıtez Usûl**, s. 946-947; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 214; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 252; HANAĞASI Emel, **Davada Menfaat**, Yetkin, Ankara, 2009, s. 21).

31 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 794; TUNÇ YÜCEL, s. 116. Ayrıca bkz. KURU, **Usul, C. IV**, s. 4431-4432; ÜSTÜNDAĞ, s. 590; UMAR, s. 1168; ARSLAN, s. 24; ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN YILDIRIM, s. 377; AKYOL ASLAN, s. 57 vd.; ÖZKAN, s. 14; KARSLI, s.689; TURAN, s. 31.

32 KURU, **Usul**, C. IV, s. 4432; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 569; ÜSTÜNDAĞ, s. 590. Başkaca örnekler için bkz. PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 794; ARSLAN, s. 24-25.

33 KURU, **Usul**, C. IV, s. 4432.

III. DELİL TESPİTİ USÛLÜ

1. Delil Tespiti Talebinde Bulunabilecek Kişiler

HMK m. 414/1 hükmü, delil tespitinde bulunabilecek kişilerin taraflar olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre davacı veya davalı taraftan her biri gerekli şartlar varsa delil tespiti talebinde bulunabilir[34].

Tahkimde kural olarak fer'i müdahale söz konusu olamayacağından[35], fer'i müdahilin delil tespiti talep edip edemeyeceğinin tartışılmasına prensip olarak gerek bulunmamaktadır. Ancak istisnaî olarak tahkimde de fer'i müdahale söz konusu olabilir. Fer'i müdahil olmak isteyen üçüncü kişi tahkim sözleşmesini imzalamışsa[36] yahut tahkim sözleşmesinin tarafları fer'i müdahaleyi mümkün kılmışlarsa[37], tahkimde de fer'i müdahale gündeme gelebilecektir. Fer'i müdahalenin söz konusu olduğu hâllerde fer'i müdahilin delil tespiti talep edip edemeyeceği, incelenmeye muhtaç bir konudur. Bu konunun incelenmesinde aydınlatıcı olacak bir konu ise, mahkemeler önünde cereyan edecek davalarda fer'i müdahilin delil tespiti talep edip edemeyeceği meselesidir. Fer'i müdahilin delil tespiti isteyip isteyemeyeceği meselesi doktrinde tartışmalıdır[38]. Doktrinde bir görüş, fer'i müdahilin delil tespiti talebinde bulunamayacağını savunmaktadır[39]. Diğer bir görüşe göre ise, fer'i müdahil de bazı şartlarda delil tespiti talep edebilir[40]. Öte yandan doktrinde, fer'i müdahilin delil tespiti talep edebilmesinin ve bu tespitin davada kullanılmasının, delil tespiti talebinin zamanına göre incelenmesi gerektiği de savunulmaktadır[41]. Söz konusu tartışmanın tüm detaylarıyla ele alınması bu çalışmanın kapsamını oldukça aşacaktır. HMK'da fer'i müdahale bakımından öngörülen temel prensip çerçevesinde fer'i müdahil, asıl tarafın işlem ve açıklamalarına aykırı olmayan her türlü[42] usûl işlemlerini yapabileceğine

---

34 ÜSTÜNDAĞ, s. 590.

35 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2705.

36 PEKCANITEZ Hakan/MERİÇ Nedim, **Medenî Usûl Hukukunda Fer'i Müdahale**, 2. Bası, On İki Levha, İstanbul, 2020, s. 417; PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2705.

37 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2705.

38 Söz konusu tartışma ve konuya ilişkin diğer ihtilâflı hususlar hakkında bkz. AKYOL ASLAN, s. 65 vd.

39 YILMAZ, **Geçici Hukuki Himaye**, C. II, s. 1354.

40 AKYOL ASLAN, s. 66-67.

41 ARSLANDOĞAN, s. 154 vd.

42 Fer'i müdahilin davadaki durumu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. PEKCANITEZ/MERİÇ, s. 263 vd.

göre (HMK m. 68/1), aynı kapsamda kalmak kaydıyla delil tespiti talebinde de bulunabileceği kanaatindeyiz. Kanaatimizce aynı sınıra riayet etmek kaydıyla dava açılmadan önce, daha sonra açılacak davada fer'i müdahil olacak kimse (potansiyel fer'i müdahil[43]) tarafından yaptırılan, usûle uygun delil tespitleri de asıl davada kullanılabilecektir[44]. Tahkimde fer'i müdahalenin mümkün olduğu hâllerde, aynı esasların tahkimin niteliği elverdiği ölçüde tahkim bakımından da uygulanmasına engel bir hâl yoktur.

Öte yandan tahkim sözleşmesinin varlığına rağmen, şartların oluşması üzerine delil tespitinin mahkemeden istenebileceği hâllerde[45], fer'i müdahilin delil tespiti isteyip isteyemeyeceği ayrı bir meseledir. Tahkim sözleşmesinin fer'i müdahaleye imkân tanıdığı hâllerde, fer'i müdahilin delil tespiti yaptırabileceği ve bu tespitin tahkim yargılamasında kullanılabileceği kanaatindeyiz. Fer'i müdahalenin mümkün olmadığı hâllerde ise üçüncü kişilerin yaptırdıkları delil tespiti, usûlüne uygun olmak kaydıyla ancak ileride kendileri aleyhine açılacak veya kendileri tarafından açılacak davada delil olarak kullanılabilecektir.

2. Delil Tespiti Talebinin Yöneltileceği Merci

Delil tespiti talebinin, talebin yöneltileceği zaman, talebin aciliyet durumu ve talebin mahiyetine göre farklı mercilere yöneltilmesi gerekebilir. Doktrinde üç ayrı merciden karar alınabileceği belirtilmektedir[46]. Bunlar hakem veya hakem kurulu, ön veya acil durum hakemi ile mahkemelerdir.

Aşağıda hakem veya hakem kurulundan, ön veya acil durum hakeminden ve mahkemelerden delil tespiti talebinde bulunulması ayrı ayrı ele alınacaktır.

---

43 Şüphesiz ki açılmış bulunan bir dava bulunmadığı takdirde fer'i müdahale söz konusu olamaz, dolayısıyla fer'i müdahil de bulunamaz. Ancak açılması muhtemel bir davaya fer'i müdahil olacak kişinin de delil tespitinde bulunabilmesi mümkün kabul edilmelidir. Belirtmek gerekir ki, bu durumda delil tespiti koşulları fer'i müdahil bakımından değerlendirilmelidir. Yani bu olasılıkta, asıl açılacak davada yanına katılınacak kişinin takip yetkisine istinat edilemez.

44 Karş. ARSLANDOĞAN, s. 154 vd.

45 Bkz. aşa. III, 2, C.

46 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2714-2721.

A. Hakem veya Hakem Kurulu

Tahkim sözleşmesi ile taraflar uyuşmazlığın esası hakkında mahkemeler yerine hakemlerin nihaî kararı vermesini kabul etmiş olmaktadırlar. Bu bağlamda, seçimi veya ataması yapıldıktan sonra yargılamanın kontrolü ve bu çerçevede geçici hukukî koruma önlemlerine hükmedilmesi hakemlere ait yetkilerdir[47]. Kural olarak, tüm geçici hukukî koruma tedbirlerinin hakemlerden istenmesi gereklidir[48]. Bu çerçevede, delil tespiti kararı vermede öncelik hakemlerdedir[49].

HMK m. 414/1 hükmü, tahkim yargılaması sırasında hakemlerin delil tespitine karar verebileceğini açıkça ortaya koymuştur[50]. Hakemin bu kararı verebilmesi için geçerli bir tahkim sözleşmesi olmalıdır[51].

Yetkisini tarafların akdettiği tahkim sözleşmesinden alan hakemler, taraflar dışındaki kişileri ve kurumları bağlayacak ve onların hâkimiyet alanlarına müdahale edecek delil tespiti işlemleri yapamazlar[52]. Bu hâllerde, aşağıda inceleyeceğimiz esaslar dairesinde mahkemeye başvuru gereklidir[53]. Tarafların ve üçüncü kişilerin delil tespitine rıza göstermeleri hâlinde, cebir kullanılmadığından hakemlerin veya ön hakemin de delil tespiti yapması mümkün olmalıdır.

B. Ön veya Acil Durum Hakemi

Delil tespiti ihtiyacı, hakemin seçimi veya hakem kurulunun oluşturulmasından önce ortaya çıkarsa, tarafların daha önceden kararlaştırmaları şar-

---

47 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2715-2717.

48 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2715.

49 ÖZBAY/KORUCU, s. 117.

50 Akıncı, esasa bakan hakem heyetinin uyuşmazlıkla ilgili her türlü yetkiye sahip olduğunu, bu nedenle hakemlerin delil tespiti yapabileceğinin ayrıca belirtilmesine gerek olmadığını ifade etmiştir (ADALET BAKANLIĞI, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim Paneli**, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 2007, s. 34). Pekcanıtez/Yeşilırmak'a göre ise hakemin yetkilerinin açıkça belirtilmesi isâbetlidir. Zira bu suretle hakemin delil tespiti yetkisi hususundaki yetkisi hakkında hâsıl olabilecek tereddütlerin önüne geçilecektir (PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2715, dn. 351). Ayrıca bkz. PEKCANITEZ Hakan, Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Tahkime İlişkin Hükümleri, **Makaleler**, On İki Levha, İstanbul, 2016, C. II, s. 518.

51 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2715; PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 796.

52 EKŞİ, s. 161.

53 Bkz. aşa. III, 2, C.

tıyla ön hakeme veya acil durum hakemine başvurarak delil tespiti kararı alması mümkündür[54].

Delil tespiti için ön hakem veya acil durum hakemine müracaat imkânı, kural olarak kurumsal tahkimde kullanılabilecektir. Örneğin İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (İTOTAM) Tahkim Kuralları m. 37 hükmü ve İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) Tahkim Kuralları m. 31 hükmü bu imkânı tanımaktadır[55]. Öte yandan tarafların da, delil tespiti kararı vermek için bir ön hakem görevlendirmesi mümkündür[56]. HMK m. 414/3 hükmü taraflara bu imkânı tanımaktadır[57].

C. Mahkemeler

HMK m. 414/3 hükmü uyarınca "*Hakem veya hakem kurulunun ya da taraflarca görevlendirilecek bir başka kişinin zamanında veya etkin olarak hareket edemeyecek olduğu hâllerde, taraflardan biri ihtiyati tedbir veya delil tespiti için mahkemeye başvurabilir. Bu hâller mevcut değil ise mahkemeye başvuru, sadece hakem veya hakem kurulundan alınacak izne veya tarafların bu konudaki yazılı sözleşmesine dayanılarak yapılır.*". Bu hüküm, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesinin kararlaştırılmasına rağmen, bazı hâllerde mahkemeden de delil tespiti istenebileceğini ortaya koymaktadır.

a. Mahkemeden Delil Tespiti İsteyebilmenin Koşulları

Tarafların uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümü hususunda anlaşmaları hâlinde, mahkemenin müdahalesi yalnızca sınırlı hâllerde gündeme gelebilmektedir. HMK m. 414/3 hükmü de bu yaklaşımın bir yansıması niteliğindedir. Bu hükme göre, geçerli bir tahkim sözleşmesinin varlığı durumunda, mahkemenin delil tespiti konusundaki yetkisi yalnızca sınırlı hâllerde mevcuttur[58]. Buna göre hakemlerin zamanında veya etkin bir şekilde delil tespi-

---

[54] PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2715; PEKCANITEZ, **Tahkime İlişkin Hükümler**, s. 519. Ayrıca bkz. ÖZBAY/KORUCU, s. 117; BUDAK/KARAASLAN, s. 485.

[55] ISTAC çerçevesindeki uygulama için bkz. AKINCI Ziya, **Milletlerarası Tahkim**, 6. Bası, Vedat, İstanbul, 2021, s. 244, s. 688 vd.

[56] PEKCANITEZ, **Tahkime İlişkin Hükümler**, s. 519; ÖZBAY/KORUCU, s. 117.

[57] PEKCANITEZ, **Tahkime İlişkin Hükümler**, s. 519.

[58] PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2718, s. 2629; Ayrıca bkz. ÖZBAY/KORUCU, s. 118; BUDAK/KARAASLAN, s. 484-485; KARADAŞ İzzet, **Ulusal (İç) Tahkim**, Adalet, Ankara, 2013, s. 179; KARSLI, s. 827; ULUKAPI Ömer, **Medenî Usûl Hukuku**, 3. Baskı, Mimoza, Konya, 2015, s. 545. Bu, mahkemelerin yardımında sınırlılık ilkesinin bir gereğidir. İlke hakkında bkz. PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2628 vd.

tine karar vermesi mümkün değilse[59] veya delil tespitinin yapılması cebir kullanılmasını gerektiriyorsa[60] mahkemeye delil tespiti için başvurulabilir. Bu hâller dışında, taraflar yazılı bir şekilde mahkemeyi delil tespiti konusunda yetkilendirmiş iseler veya hakemler delil tespiti için mahkemeye başvurulmasına izin vermişlerse mahkemeye başvurulabilir[61]. Mahkemeye başvurunun taraf iradelerine veya hakemlerin iznine tabi tutulması, tahkimin bünyesine uygun isâbetli bir tercihtir[62].

Mahkeme, yukarıda ifade ettiğimiz sınırlı hâllerde kendisine başvurulduğu takdirde, delil tespitine uygulanacak kanun hükümlerine göre (HMK m. 400-405) delil tespiti kararı verebilir[63].

Hemen belirtilmelidir ki, mahkemece verilen delil tespiti kararlarının hakemlerce kaldırılması söz konusu olmayacak ve ihtiyatî tedbirde söz konusu olan tartışmalar delil tespitinde karşımıza çıkmayacaktır[64].

b. Görevli Mahkeme

HMK uyarınca tahkimde görevli mahkemeye ilişkin hükümlerin dört döneme ayrılarak incelenmesi gerekir. Bu dönemlerin ilki HMK'nın yürürlüğe girdiği 1 Ekim 2011 tarihi ile 6545 sayılı Kanun m. 45'in yürürlüğe girdiği 28 Haziran 2014 tarihleri arasıdır. İkinci dönem, 6545 sayılı Kanun m. 45'in yürürlüğe girdiği 28 Haziran 2014 tarihinden bölge adliye mahkemelerinin faaliyete başladığı 20 Temmuz 2016 tarihine kadar olan dönemdir. Üçüncü dönem, 20 Temmuz 2016 tarihinden HMK m. 410 hükmünde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği 15 Mart 2018 tarihine kadar olan dönemdir. Son dönem ise 15 Mart 2018 tarihinden itibaren olan dönemdir.

---

59 PEKCANITEZ, **Tahkime İlişkin Hükümler**, s. 519; ÖZBAY/KORUCU, s. 117-118.

60 PEKCANITEZ, **Tahkime İlişkin Hükümler**, s. 518; TUNÇ YÜCEL, s. 118; ÖZBAY/KORUCU, s. 118. Özellikle tahkim sözleşmesine taraf olmayan kişilerden delil temin edilmesi gereken hâllerde mahkemeye başvuru gereklidir (ÖZBAY/KORUCU, s. 118; EKŞİ, s. 161).

61 Budak/Karaaslan, söz konusu hükmün tahkimde devlet mahkemelerinin geçici hukukî koruma önlemleri konusundaki yetkilerini MTK'da ve UNCITRAL Model Kanunu'nda karşılığı bulunmayan bir şekilde sınırladığını ifade etmişlerdir (BUDAK/KARAASLAN, s. 485). Ayrıca bkz. KARSLI, s. 826-827.

62 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2718, dn. 363. Ayrıca bkz. ÖZBAY/KORUCU, s. 118. Karş. ADALET BAKANLIĞI, **İç Tahkim Paneli**, s. 59.

63 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2718.

64 ÖZBAY/KORUCU, s. 117.

1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren HMK m. 410/1 hükmü uyarınca "*Tahkim yargılamasında, mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde görevli ve yetkili mahkeme tahkim yeri bölge adliye mahkemesidir.*". Bu dönemde kanun gereği görevli mahkeme bölge adliye mahkemesi olmakla beraber, bölge adliye mahkemeleri göreve başlamadığından görevli mahkeme genel görevli mahkeme olan asliye hukuk mahkemesi olarak kabul edilmekteydi[65].

28 Haziran 2014 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 6545 sayılı Kanun'un 45. maddesi uyarınca ise "*12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa ve 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa göre yapılan tahkim yargılamasında; tahkim şartına ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalar ile yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfizine yönelik davalara*" asliye ticaret mahkemelerinin toplu mahkeme olarak bakması kabul edilmiştir. Her ne kadar tahkime ilişkin olarak yalnızca belirli işlere asliye ticaret mahkemesince heyet hâlinde bakılacağının ifade edilmiş olması tereddütlere yol açabilecekse de doktrinde genellikle hükümde sayılan hususlar ile sayılmayan hususlar arasında ayrım yapılmamış ve global olarak "tahkimde görevli mahkeme"den söz edilmiştir[66]. O hâlde söz konusu hükümde açıkça zikredilmese de delil tespitinin kapsama girip girmeyeceği tartışılmaksızın delil tespiti de kapsamda kabul edilecektir. Ancak bu kabul, meselenin başka bir açıdan tartışılmasını da zorunlu kılacaktır. Her şeyden evvel belirtmek gerekir ki 6545 sayılı Kanun ile getirilen düzenleme HMK m. 410 hükmünü açıkça ilga etmemiştir. Doktrinde bir görüş, HMK m. 410 hükmünün ilga olmadığını belirtmiş ve bu düzenlemenin henüz bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamadığı döneme ilişkin geçici bir düzenleme olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur[67]. Doktrinde ağırlıklı olarak ise, HMK m. 410 hükmünün ilga edildiği ve bu döneme ilişkin olarak tahkimde görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu kabul edilmekteydi[68]. Yargıtay

---

65 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2625.

66 Hükmün kaleme alınış tarzına ilişkin eleştiriler için bkz. TAŞPINAR AYVAZ Sema, Asliye Ticaret Mahkemeleri Hakkında Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Tahkimde Görevli Mahkeme, **DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan**, C. I, İzmir, 2015, s. 479-480.

67 YILMAZ Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 3. Baskı, Yetkin, Ankara, 2017**,** C. 3, s. 3624-3625, s. 3685.

68 PEKCANITEZ Hakan, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Erozyon Süreci, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Kasım-Aralık 2017, S. 133, s. 253-259; PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK,

da söz konusu döneme ilişkin olarak bu çözümü benimsemiş görünmektedir[69]. Yani söz konusu dönemde tahkimde delil tespiti hususunda mahkemeden yardım alınması gerektiğinde, bu talep bakımından görevli mahkeme bölge adliye mahkemesi değil asliye ticaret mahkemesi olarak kabul edilmekteydi. Esasen söz konusu dönem açısından bu yorumun pratik sonucu, bölge adliye mahkemeleri bakımından değil asliye hukuk mahkemeleri bakımındandır. Zira bölge adliye mahkelemeleri henüz faaliyete geçmemiş olduğundan söz konusu yorumun bölge adliye mahkemelerinin görevi bakımından pratik değil yalnızca teorik sonuçları olmuştur. Buradaki pratik sonuç ise, söz konusu dönem bakımından asliye hukuk mahkemelerinin değil asliye ticaret mahkemelerinin görevli olması şeklinde değerlendirilebilir.

Üçüncü dönem olan 20 Temmuz 2016-15 Mart 2018 döneminde ise ikinci dönem bakımından teorik olarak ifade ettiğimiz sonuçlar pratik bir etki de doğurmaya başlamış ve HMK m. 410 hükmüne rağmen tahkimde görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesi olarak kabul edilmiştir[70].

Son dönem ise, HMK m. 410 hükmünde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği 15 Mart 2018 tarihinde başlayan dönemdir. 7101 sayılı Kanun m. 57 hükmü ile değiştirilen HMK m. 410 uyarınca; tahkim yargılamasında mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde görevli mahkeme, konusuna göre[71] asliye hukuk veya asliye ticaret mahkemesidir. O hâlde artık delil tespiti hususunda görevli mahkeme, uyuşmazlık konusuna göre asliye hukuk mahkemesi ile asliye ticaret mahkemesidir. Yani ticarî bir uyuşmazlık söz

---

Pekcanıtez Usûl, s. 2626-2628; TAŞPINAR AYVAZ, s. 478 vd.; ÖZBAY/KORUCU, s. 223. Ancak bu görüşü savunan yazarlar söz konusu düzenlemeyi eleştirmekte ve makûl bir amacı olmadığını vurgulamaktadırlar. Bkz. PEKCANITEZ, **Erozyon Süreci**, s. 254-255; PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2626. Ayrıca bkz. ÖZBAY İbrahim, Yargıtay'ın Son Kararları Işığında Hakem Kararlarına Karşı Açılacak İptal Davasına İlişkin HMK m. 439 Hükmünün Zaman Bakımından Uygulanması, **DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan**, İzmir, 2015, C. I, s. 807-808.

69 Yargıtay 23. HD., 11.05.2017, 2017/1040 E., 2017/1433 K. (www.emsal.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 19.12.2017). Karara ilişkin olarak ayrıca bkz. PEKCANITEZ, **Erozyon Süreci**, s. 257-259; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 627 vd., dn. 27.

70 Bkz. yuk. dn. 68 ve dn. 69.

71 Hemen belirtilmelidir ki hükümde kullanılan "konusuna göre" tabirinin çeşitli tartışmalara yol açması mümkündür. Zira bu kullanım "uyuşmazlık konusuna göre" şeklinde anlaşılabileceği gibi "mahkemeden yardım talep edilen konuya göre" şeklinde de anlaşılabilir. Ancak burada tercih edilmesi gereken seçenek "uyuşmazlığın konusuna göre" görevli mahkemenin belirlenmesidir. Nitekim HMK m. 410 hükmüne son şeklini veren 7101 s. Kanun ile MTK'ya da göreve ilişkin ek bir madde eklenmiş (MTK Ek m. 1) ve bu hükümde açıkça "uyuşmazlığın konusuna göre" görevli mahkemeden söz edilmiştir.

konusu ise asliye ticaret mahkemesine, diğer hâllerde ise asliye hukuk mahkemesine müracaat edilecektir.

c. Yetkili Mahkeme

HMK m. 410/1 hükmü uyarınca tahkimde yetkili mahkeme, tahkim yeri mahkemesidir. Bu nedenle tarafların, tahkim yerini tahkim sözleşmesinde belirtmeleri yararlı olacaktır[72].

Tahkim yeri, taraflarca veya onların seçtiği bir tahkim kurumunca serbestçe kararlaştırılır. Bu konuda bir anlaşma yoksa tahkim yeri, hakem veya hakem kurulunca olayın özelliklerine göre belirlenir (HMK m. 425/1). Tahkim yeri belirlenmemiş ise yetkili mahkeme, davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya işyeri mahkemesidir (HMK m. 410/1).

3. Talebin Şekli

Delil tespiti, asıl uyuşmazlığa bakacak hakemlerden talep edilecekse, bu durumda kararlaştırılan tahkim usûlünde öngörülen şekilde delil tespiti talep edilmesi gerekir.

Delil tespiti ön hakem veya acil durum hakeminden istenecekse, bunun usûlü ilgili kurumsal tahkim merkezinin kurallarında öngörülmüş olacaktır[73]. Taraflar *ad hoc* tahkim (arızî tahkim) hususunda anlaşmışlarsa ve acil durum hakemine başvuruyu da kararlaştırmışlarsa, sözleşmede öngörülen şekilde acil durum hakemine başvurulması gerekir.

Talebin mahkemeye yöneltilmesi hâlinde ise HMK m. 402 uyarınca başvurunun dilekçeyle yapılması gerekir[74]. Buna göre dilekçede tespiti istenen vakıa, tanıklara veya bilirkişilere sorulması istenen sorular, delillerin kaybolacağı veya gösterilmesinde zorlukla karşılaşılacağı kuşkusunu uyandıran sebepler ile aleyhine delil tespiti istenen kişinin ad, soyad ve adresi yer alır. Tespit talebinde bulunan, durum ve koşulların imkân vermemesi nedeniyle, aleyhine tespit yapılacak kişiyi gösteremiyorsa bu hâlde de talebi geçerli sayılacaktır[75].

---

72 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2659. Ayrıca bkz. UMAR, s. 1195-1196.

73 AKINCI, s. 688 vd.

74 Detaylı bilgi için bkz. AKYOL ASLAN, s. 83-88.

75 Ayrıca bkz. KARSLI, s. 690.

4. Talebin İncelenmesi

Delil tespitinde, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî hacizdeki gibi bir yargılama yapılmamaktadır[76]. Delil tespiti taleplerine ilişkin olarak yapılacak inceleme ilk görünüş incelemesi şeklinde yapılacak olup, incelemede yaklaşık ispat yeterlidir[77].

Hakemler delil tespitini haklı bulurlarsa diğer tarafı delil tespitinden haberdar etmelidir. Bu şekilde hukukî dinlenilme hakkı sağlanacak ve diğer tarafın da tespite ilişkin sorularını sorabilmesine imkân tanınacaktır[78].

Delil tespiti talebinde bulunanın haklarının korunması bakımından zorunluluk bulunması hâlinde, karşı tarafa bildirim yapılmadan da delil tespiti yapılabilir[79]. Ancak bu hâlde de hukukî dinlenilme hakkına riayet edilmelidir[80]. Bu bağlamda tespit dilekçesinin, tespit kararının, tespit tutanağı ile eklerinin ve varsa bilirkişi raporunun bir örneğinin diğer tarafa tebliğ edilerek bir hafta içerisinde delil tespiti kararına itiraz etme imkânı tanınmalıdır[81]. Delil tespitine itiraz üzerine hakem heyeti itirazı inceleyerek kararını verecektir[82].

Diğer tarafa haber verilmesi durumunda delil tespiti anlamsız olacak ise karşı tarafa haber verilmeden[83] delil tespiti yapılabileceğine ilişkin hüküm, tespiti istenen delilin karşı tarafın elinde bulunması hâlinde tahkimde uygula-

---

76 ÖZEKES, **İhtiyati Haciz**, s. 51.

77 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2715. Ayrıca bkz. ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 618.

78 TUNÇ YÜCEL, s. 117. Hukukî dinlenilme hakkı, AİHS m. 6 hükmüyle teminat altına alınan adil yargılanma hakkına dahildir (PEKCANITEZ Hakan, Hukukî Dinlenilme Hakkı, **Makaleler**, On İki Levha, İstanbul, 2016, C. I, s. 510, s. 525; YILMAZ Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi,** 4. Baskı, Yetkin, Ankara, 2021, C. 1, s. 1025; ERDÖNMEZ, **Pekcanıtez Usûl**, s. 862-863. Hukukî dinlenilme hakkına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZEKES Muhammet, **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Yetkin, Ankara, 2003, s. 17 vd.).

79 TUNÇ YÜCEL, s. 117.

80 TUNÇ YÜCEL, s. 117.

81 TUNÇ YÜCEL, s. 117.

82 TUNÇ YÜCEL, s. 117.

83 Burada ihtiyatî tedbirde *ex parte* karar verilmesinden farklı bir durum vardır. İhtiyatî tedbirlerin *ex parte* verilmesi hâline ilişkin olarak bkz. PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2715; PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma Önlemleri**, s. 115; BİLGİN Hikmet, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Tahkimde Geçici Hukuki Koruma Önlemleri ve Milletlerarası Tahkim Kanunu ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme, **Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan**, Yetkin, Ankara, 2015, C. I, s. 415.

ma alanı bulamayacaktır. Bu sonuç tahkimin bünyesi gereğidir, zira hakemlerin rıza hilafına (cebir uygulayarak) delil tespiti yapmaları mümkün değildir.

Delil tespiti talebi durumunda teminat istenip istenmeyeceği meselesi de önemlidir. Teminat, bir geçici hukukî koruma önlemi nedeniyle zarar ortaya çıkabilecek hâllerde gerekmekte olup, delil tespitinde ise kural olarak aleyhine delil tespiti yapılan kişinin bir zarara uğraması söz konusu değildir. İşte delil tespiti hâlinde bir zarar öngörülmediğinden, delil tespiti için bir teminat söz konusu olmayacaktır[84]. Keza aynı yaklaşımın bir sonucu olarak, delil tespitinden dolayı tazminata ilişkin bir düzenlemeye de gerek görülmemiştir[85].

Delil tespitinin mahkemeden istenmesi hâlinde, inceleme HMK esasları çerçevesinde yapılacaktır (HMK m. 402-405)[86].

5. Talep Hakkında Karar

Delil tespiti talebi üzerine hakemler (uyuşmazlığa bakan hakemler veya acil durum hakemi), delil tespiti talebi hakkında kabul veya red kararı verebilirler.

Yukarıda incelenen şartların varlığı hâlinde delil tespiti talebi kabul edilecektir[87]. Talepte bulunanın bu konuda hakemlerde yaklaşık ispat ölçüsünde kanaat uyandırması ve bu çerçevede talebini haklı kılan delilleri göstermesi gerekir[88]. Hakem, uygulanma imkânı olan her türlü delil tespiti kararı verebilir[89]. Ancak bu kararların icbar edici mahiyette olmaması gerekir. Özellikle, delil tespitine karar verilen bir objenin hakemlere zorla gösterilmesine veya keşfe katlanılmasına karar veremezler[90]. Hakemler, zorlayıcı delil tespiti kararı veremeyecekleri gibi delil tespiti sırasında da zor kullanamazlar.

Delil tespitinin şartlarının oluşmaması hâlinde, delil tespiti istemi reddedilecektir. Bu durumda tespiti istenen delil ancak yargılama sırasında ve zamanı geldiğinde incelenecektir. Durum ve şartların değişmesi, yeni bir

---

84 ÖZEKES, **İhtiyati Haciz**, s. 52; ÖZBAY/KORUCU, s. 117.

85 ÖZBAY/KORUCU, s. 117.

86 Ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2567 vd. Ayrıca bkz. KURU, **Usul**, C. IV, s. 4442.

87 Bkz. yuk. II.

88 ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, 2567.

89 PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**, 2716.

90 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 795; TUNÇ YÜCEL, s. 118.

vakıaya veya delile dayanılması hâlinde hakem heyetinden veya şartları varsa mahkemeden yeniden delil tespiti talep edilmesine bir engel yoktur[91].

Delil tespiti kararlarına karşı, bir nihaî karar olmamaları nedeniyle kanun yoluna başvurulamaz[92]. Bu kural, hakemlerce verilen delil tespiti kararları (delil tespiti talebinin kabulü ve reddi kararları) bakımından da geçerlidir[93].

6. Giderler

Tahkimde delil tespitine ilişkin yargılama masrafları konusunda HMK'da açık bir düzenleme yoktur. HMK m. 441 hükmü tahkimde yargılama giderlerini genel olarak düzenlemiş ve kapsadığı kalemleri ortaya koymuştur. HMK m. 441 uyarınca yargılama giderleri; hakemlerin ve hakemlerce belirlenen hakem sekreterliği ücretini, hakemlerin seyahat giderlerini ve yaptıkları diğer masrafları, hakem veya hakem kurulu tarafından atanan bilirkişilere ve yardımına başvurulan diğer kişilere ödenen ücretleri ve keşif giderlerini, hakem veya hakem kurulunun onayladığı ölçüde tanıkların seyahat giderlerini ve yaptıkları diğer masrafları, hakem veya hakem kurulunun davayı kazanan tarafın varsa vekili için avukatlık asgari ücret tarifesine göre takdir ettiği vekâlet ücretini, HMK çerçevesinde mahkemelere yapılacak başvurularda alınan yargı harçlarını ve tahkim yargılamasına ilişkin tebligat giderlerini kapsar. Maddede delil tespiti ayrıca zikredilmemiş olsa da bilirkişi, keşif ve tanığa ilişkin giderlerin yargılama giderlerinden olduğu ortaya konmuştur. Esasen delil tespiti suretiyle söz konusu delillerin tespiti gerçekleştirildiğinden, delil tespitine ilişkin masraflar da yargılama giderlerindendir.

Hakemler gerektiği takdirde taraflardan avans yatırılmasını isteyebilirler (HMK m. 442/1). Delil tespiti istendiğinde de bir avans yatırılması gerekecektir. Aksi kararlaştırılmadıkça, bu avans taraflarca eşit miktarda ödenecektir (HMK m. 442/1). Özellikle karşı tarafa tebliğ edilmeksizin yapılacak tespitler başta olmak üzere söz konusu avans başlangıçta tespit talebinde bulunandan alınacaktır. Ancak şu da belirtilmelidir ki, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça yargılama giderleri, yargılamanın sonunda haksız çıkan tarafa yükletilecektir[94].

---

91 ARSLAN, s. 24; ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2567.

92 ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**, 2569; TUNÇ YÜCEL, s. 116-117; ÖZBAY/KORUCU, s. 118.

93 ÖZBAY/KORUCU, s. 118; TUNÇ YÜCEL, s. 116-117.

94 EKŞİ, s. 160.

Avansın, hakem veya hakem kurulu kararında öngörülen süre içinde ödenmemesi hâlinde hakemler delil tespitini yerine getirmeyeceklerdir (HMK m. 442/2).

Delil tespitinin mahkemeden istenmesi hâlinde HMK m. 402 uyarınca "*Mahkeme tarafından belirlenen tespit giderleri avans olarak ödenmedikçe sonraki işlemler yapılmaz*.". Delil tespiti giderleri asıl davanın yargılama giderlerine dâhildir[95].

IV. DELİL TESPİTİ KARARININ İCRASI İLE DELİLLERİN HUKUKÎ DEĞERİ

1. Kararın İcrası

Tarafların ve üçüncü kişilerin delil tespitine rıza göstermeleri hâlinde, cebir kullanılması söz konusu olmadığından hakemlerin delil tespiti kararını icra etmesi mümkündür. Şu da belirtilmelidir ki tarafların, hakemlerin verdiği delil tespiti kararına gecikmeksizin ve iyi niyet kuralları çerçevesinde uymaları gerekmektedir[96]. Aksi hâlde hakemler ispat faaliyeti sırasında ve nihaî kararı verirken bu hususu dikkate alacaklardır[97].

Delil tespiti kararlarının ihtiyatî tedbirler gibi icrası gerekmez[98]. Eğer söz konusu tespitin tarafça yerine getirilmesi mümkün ise ve tarafça yerine getirilirse delil muhafaza edilmiş olacak ve yok olması gündeme gelmeyecektir[99]. Delil tespiti kararının gereğinin hakemlerce yerine getirileceği hâllerde, hangi delilin tespitine karar verildiyse tahkim usûlü çerçevesinde ilgili delile ilişkin esaslar çerçevesinde tespit gerçekleştirilecektir[100]. Örneğin, tanık dinlenmesi icap ediyorsa tanık dinlenecek ya da gerekiyorsa keşif yapılacaktır[101].

Delil tespiti talebinin kabulü üzerine belli bir sürede dava açılması gibi bir tamamlayıcı merasim yoktur[102]. Bu kararın sona ermesi söz konusu ol-

---

95 KURU, **Usul**, C. IV, s. 4458-4461; AKYOL ASLAN, s. 95 vd.

96 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 801-802.

97 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 795; 801-802; TUNÇ YÜCEL, s. 118.

98 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 807; ÖZEKES, **İhtiyati Haciz**, s. 51-52; ÖZBAY/KORUCU, s. 117.

99 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 802.

100 Bkz. KURU, **Usul**, C. IV, s. 4446 vd.

101 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 802.

102 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 816; ERİŞİR, s. 338.

mayıp, karar alındıktan sonra bir tamamlayıcı merasime lüzum olmaksızın karar geçerliliğini korur[103].

2. Delillerin Hukukî Değeri

Delil tespiti sonucunda elde edilen deliller, asıl uyuşmazlığa ilişkin vakıaların ispatında kullanılacak[104] ve asıl uyuşmazlıkla birlikte anlam kazanacaklardır[105].

Delil tespiti faaliyeti ile elde edilen delillerin değerlendirilmesi ile davada inceleme zamanı gelmiş delillerin değerlendirilmesi bakımından bir farklılık söz konusu olmayıp; delil değerlendirilmesi, seçilen tahkim usûlünün o delile ilişkin olarak öngördüğü esaslar dairesinde yapılacaktır[106]. Bu delillerin hukukî kıymeti, seçilen tahkim usûlünün bu delillere atfettiği öneme göre belirlenecektir. Örneğin delil tespiti faaliyetiyle bir takdirî delil tespit edilmişse, takdirî delillere ilişkin kurallar çerçevesinde; bir kesin delil tespit edilmişse kesin delillere ilişkin kurallar çerçevesinde bir inceleme yapılacaktır[107].

Belirtmek gerekir ki, tespit edilen delil asıl inceleme sırasında tartışma konusu yapılabilir ve taraflar bu delile ilişkin haklı itirazlarını ve varsa karşı delillerini ileri sürebilirler[108]. Şu hususun da vurgulanmasında fayda vardır. Delil tespitini bir tarafın talep etmesi, diğer tarafın bu delile dayanamayacağı anlamına gelmez; bir başka deyişle, hangi taraf talep etmiş olursa olsun tespit edilen delile her iki taraf da dayanabilir[109].

SONUÇ

Delil tespiti ile bir dava içerisinde kullanılacak delillerin, toplanma zamanından evvel toplanarak güvence altına alınması amaçlanır. Delillerin inceleme sırası gelmeden önce toplanması ihtiyacıyla, tahkimde de karşılaşılabilir.

---

103 PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**, s. 816.

104 AKYOL ASLAN, s. 111; AKİL, s. 48 vd.

105 Delil tespiti işlemi tek başına bir önem arz etmemektedir (AKYOL ASLAN, s. 111 vd.).

106 AKYOL ASLAN, s. 111-112.

107 AKYOL ASLAN, s. 112; AKİL, s. 49-50.

108 AKYOL ASLAN, s. 112.

109 AKİL, s. 49.

Delil tespiti talep edebilmek için; tahkim sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmaması, tespiti istenen delilin inceleme sırasının gelmemiş olması ve delilin sırası gelmeden incelenmesinde hukukî yararın bulunması gerekir. İnceleme sırası geldiğinde delilin yok olma riski varsa veya elde edilmesinin çok zorlaşması tehlikesi mevcutsa hukukî yararın varlığı kabul edilir.

Delil tespitinde bulunabilecek kişiler kural olarak taraflardır. Tahkimde kural olarak fer'i müdahale söz konusu olmaz. Ancak fer'i müdahil olmak isteyen üçüncü kişi, tahkim sözleşmesini imzalamışsa veya tahkim sözleşmesinin tarafları fer'i müdahaleyi mümkün kılmışlarsa tahkimde de fer'i müdahale gündeme gelebilecektir. Fer'i müdahil, asıl tarafın işlem ve açıklamalarına aykırı olmayan her türlü usûl işlemlerini yapabileceğine göre, aynı kapsamda kalmak kaydıyla tahkimde dava açılmadan önce veya dava açıldıktan sonra ilgili koşulları sağlamak kaydıyla delil tespiti talebinde bulunulabilir ve usûle uygun delil tespitleri asıl davada kullanılabilir.

Tahkimde delil tespiti kural olarak hakem heyetinden istenir. Tarafların kararlaştırmış olmaları hâlinde acele hâllerde ön hakemden veya acil durum hakeminden de delil tespiti talep edilebilir. Hakemlerin zamanında veya etkin bir şekilde delil tespitine karar vermesi mümkün değilse veya delillerin tespiti cebir kullanılmasını gerektiriyorsa mahkemeye başvurulabilir.

HMK'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren uzun süre tartışmalara konu olan, tahkimde görevli mahkeme meselesi nihayet 7101 sayılı Kanun m. 57 hükmü ile çözümlenmiştir. 7101 sayılı Kanun m. 57 hükmü ile nihaî şeklini alan HMK m. 410 hükmü uyarınca, tahkimde delil tespiti hususunda mahkemenin yardımı gereken hâllerde görevli mahkeme, uyuşmazlık konusuna göre asliye hukuk mahkemesi ile asliye ticaret mahkemesidir. Yine aynı hüküm uyarınca yetkili mahkeme tahkim yeri mahkemesidir.

Delil tespiti hakemlerden talep edilecekse, bu durumda kararlaştırılan tahkim usûlünde öngörülen şekilde delil tespiti talep edilmesi gerekir. Talebin mahkemeye yöneltilmesi hâlinde ise bunun dilekçeyle yapılması gerekir. Delil tespiti talep edebilmek için bir teminat yatırılması koşulu yoktur. Delil tespiti taleplerine ilişkin olarak yapılacak incelemede yaklaşık ispat yeterlidir.

Delil tespitinin koşullarının oluşması hâlinde hakemler tespite karar verecek ve tespit edilecek delilin mahiyetine göre gerekli işlemleri yaparak delilleri muhafaza altına alacaktır. Koşulların oluşmaması hâlinde ise bu talep reddedilecektir. Durum ve şartların değişmesi, yeni bir vakıaya veya

delile dayanılması hâlinde ise yeniden delil tespiti talep edilmesi mümkündür. Delil tespitine ilişkin masraflar yargılama giderlerinden olup, aksi kararlaştırılmadıkça tahkim yargılamasında haksız çıkan tarafa yükletilecektir.

Hangi delilin tespitine karar verildiyse, tahkim usûlü çerçevesinde ilgili delile ilişkin esaslar çerçevesinde tespit gerçekleştirilecektir. Delil tespiti faaliyeti ile elde edilen delillerin değerlendirilmesi de seçilen tahkim usûlünün o delile ilişkin olarak öngördüğü esaslar dairesinde yapılacaktır.

KISALTMALAR

Aşa. : Aşağıda
bkz. : Bakınız
C. : Cilt
DEÜHFD : Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn. : Dipnot
E. : Esas
HD. : Hukuk Dairesi
HMK : Hukuk Muhakemeleri Kanunu
ISTAC : Istanbul Arbitration Centre (İstanbul Tahkim Merkezi)
İTOTAM : İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi
K. : Karar
Karş. : Karşılaştırınız
m. : Madde
MTK : Milletlerarası Tahkim Kanunu
Rn. : Randnummer (Kenar numarası)
s. : Sayfa
S. : Sayı
UNCITRAL : United Nations Commission on International Trade Law
vd. : Ve devamı
Vorb. : Vorbemerkung(en) (Ön açıklama(lar))
yuk. : Yukarıda

KAYNAKÇA

ADALET BAKANLIĞI, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda İç Tahkim Paneli**, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 2007 ("ADALET BAKANLIĞI, **İç Tahkim Paneli**").

AKINCI Ziya, **Milletlerarası Tahkim**, 6. Baskı, Vedat, İstanbul, 2021.

AKİL Cenk, Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemece Yapılan Delil Tespiti, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2009, C: 58, S. 1, s. 1-62.

ALANGOYA Yavuz, **Medenî Usûl Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi**, İstanbul 1973.

ALANGOYA Yavuz/YILDIRIM M. Kâmil/DEREN YILDIRIM Nevhis, **Medenî Usûl Hukuku Esasları**, 7. Baskı, Beta, İstanbul, 2009.

AKYOL ASLAN Leyla, **Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti**, Yetkin, Ankara, 2011.

ARSLAN Ramazan, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukukî Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler, **Bankacılar Dergisi**, Yıl: 24, Özel Sayı: Ocak 2013, s. 7-27.

ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder/TAŞPINAR AYVAZ Sema/HANAĞASI Emel, **Medenî Usul Hukuku**, 7. Baskı, Yetkin, Ankara, 2021.

ARSLANDOĞAN Birce, **Medenî Yargılama Hukukunda Delil Tespiti**, 2. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2020.

ANSAY Sabri Şakir, **Hukuk Yargılama Usûlleri**, 7. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara, 1960.

ATALAY Oğuz, **Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2017.

ATALI Murat/ERMENEK İbrahim/ERDOĞAN Ersin, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 4. Bası, Yetkin, Ankara, 2021.

BALKAR Süheylâ, **Uluslararası Ticarî Tahkim ve Geçici Hukukî Koruma Tedbirleri**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2010.

BERBEROĞLU YENİPINAR Filiz, **Delil Tespiti ve Diğer Geçici Hukuki Korumalar (İhtiyati Tedbir - İhtiyati Haciz)**, Seçkin, Ankara, 2020.

BERKİN Necmettin M., **Medenî Usûl Hukuku Esasları**, İstanbul 1969.

BİLGE Necip/ÖNEN Ergun, **Medenî Yargılama Hukuku Dersleri**, 3. Baskı, Ankara 1978.

BİLGİN Hikmet, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Tahkimde Geçici Hukuki Koruma Önlemleri ve Milletlerarası Tahkim Kanunu ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme, **Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan**, Yetkin, Ankara, 2015, C. I, s. 401-437.

BOLAYIR Nur, **Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Tarafların ve Hâkimin Rolü**, Vedat, İstanbul, 2014.

BUDAK Ali Cem/KARAASLAN Varol, **Medenî Usul Hukuku**, 5. Bası, Filiz, İstanbul, 2021.

EKŞİ Nuray, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim**, 2. Bası, Beta, İstanbul, 2019.

ERDÖNMEZ Güray, **Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2017 ("ERDÖNMEZ, **Pekcanıtez Usûl**").

ERİŞİR Evrim, **Geçici Hukukî Korumanın Temelleri ve İhtiyatî Tedbir Türleri**, On İki Levha, İstanbul, 2013.

ERTEN Rifat, **Milletlerarası Ticarî Tahkim Hukukunda Geçici Hukukî Koruma Önlemleri**, Adalet, Ankara, 2010.

HANAĞASI Emel, **Davada Menfaat**, Yetkin, Ankara, 2009.

KARADAŞ İzzet, **Ulusal (İç) Tahkim**, Adalet, Ankara, 2013.

KARSLI Abdurrahim, **Medenî Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 4. Bası, Alternatif, İstanbul, 2014.

KONURALP Cengiz Serhat, **İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Tedbirler**, On İki Levha, İstanbul, 2013.

KURU Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usulü,** 6. Baskı, Demir Demir, İstanbul, 2001 ("KURU, **Usul**").

KURU Baki/ARSLAN Ramazan/YILMAZ Ejder, **Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, 25. Baskı, Yetkin, Ankara, 2014.

KURU Baki/AYDIN Burak, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, 4. Baskı, Yetkin, Ankara, 2020.

KURU Baki/BUDAK Ali Cem, **Tespit Davaları**, On İki Levha, İstanbul, 2010.

MUSIELAK Hans-Joachim/VOIT Wolfgang, **Grundkurs ZPO**, 12. Auflage, C.H.Beck, München, 2014 ("MUSIELAK/VOIT, **Grundkurs**").

MUSIELAK Hans-Joachim/VOIT Wolfgang, **Zivilprozessordnung Kommentar**, 15. Auflage, Vahlen, München, 2018 ("MUSIELAK/VOIT/BÖLÜM YAZARI, **ZPO**").

ÖZBAY İbrahim, Yargıtay'ın Son Kararları Işığında Hakem Kararlarına Karşı Açılacak İptal Davasına İlişkin HMK m. 439 Hükmünün Zaman Bakımından Uygulanması, **DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan**, İzmir, 2015, C. I, s. 779-811.

ÖZBAY İbrahim/KORUCU Yavuz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim**, Adalet, Ankara, 2016.

ÖZDEMİR Mehmet, **Geçici Hukuki Korumalar**, 2. Baskı, Adalet, Ankara 2021.

ÖZEKES Muhammet, **İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz**, Seçkin, Ankara, 1999 ("ÖZEKES, **İhtiyati Haciz**").

ÖZEKES Muhammet, **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Yetkin, Ankara, 2003 ("ÖZEKES, **Hukuki Dinlenilme**").

ÖZEKES Muhammet, **Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2017 ("ÖZEKES, **Pekcanıtez Usûl**").

ÖZKAN Hasan, **Açıklamalı-İçtihatlı Sulh Hukuk Davaları ve Tatbikatı, Delil Tespiti (HMY. 400-406), İhtiyati Tedbir (HMY. 389-393), Adli Yardım (HMY. 334-340)**, Legal, İstanbul, 2015.

PAULUS Christoph G., **Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren, Zwangsvollstreckung und Europäisches Zivilprozessrecht**, 6. Auflage, Springer, Berlin-Heidelberg, 2017.

PEKCANITEZ Hakan, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Erozyon Süreci, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Kasım-Aralık 2017, S. 133, s. 211-260 ("PEKCANITEZ, **Erozyon Süreci**").

PEKCANITEZ Hakan, Hukukî Dinlenilme Hakkı, **Makaleler**, On İki Levha, İstanbul, 2016, C. I, s. 509-560 ("PEKCANITEZ, **Hukukî Dinlenilme**").

PEKCANITEZ Hakan, Milletlerarası Tahkimde Geçici Hukuki Koruma Önlemleri, **Makaleler**, On İki Levha, İstanbul, 2016, C. I, s. 781-822 ("PEKCANITEZ, **Geçici Hukukî Koruma**").

PEKCANITEZ Hakan, **Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2017 ("PEKCANITEZ, **Pekcanıtez Usûl**").

PEKCANITEZ Hakan, Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Tahkime İlişkin Hükümleri, **Makaleler**, On İki Levha, İstanbul, 2016, C. II, s. 507-530 ("PEKCANITEZ, **Tahkime İlişkin Hükümler**").

PEKCANITEZ Hakan/ATALAY Oğuz/ÖZEKES Muhammet, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 10. Bası, On İki Levha, İstanbul, 2022.

PEKCANITEZ Hakan/MERİÇ Nedim, **Medenî Usûl Hukukunda Fer'i Müdahale**, 2. Bası, On İki Levha, İstanbul, 2020.

PEKCANITEZ Hakan/YEŞİLIRMAK Ali, **Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku**, 15. Baskı, On İki Levha, İstanbul, 2017 ("PEKCANITEZ/YEŞİLIRMAK, **Pekcanıtez Usûl**").

POSTACIOĞLU İlhan E., **Medenî Usûl Hukuku Dersleri**, 6. Bası, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1975.

POSTACIOĞLU İlhan E./ALTAY Sümer, **Medenî Usûl Hukuku Dersleri**, 8. Bası, Vedat, İstanbul, 2020.

PRÜTTING Hanns/GEHRLEIN Markus (Hrsg.), **Zivilprozessordnung Kommentar**, 10. Auflage, Luchterhand, Köln, 2018 ("PRÜTTING/GEHRLEIN/BÖLÜM YAZARI, **ZPO**").

SCHILKEN Eberhard, **Zivilprozessrecht**, 7. Auflage, Vahlen, München, 2014.

TAŞPINAR AYVAZ Sema, Asliye Ticaret Mahkemeleri Hakkında Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Tahkimde Görevli Mahkeme, **DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan**, İzmir, 2015, C. I, s. 469-482.

THOMAS Heinz/PUTZO Hans, **Zivilprozessordnung**, 39. Auflage, C.H.Beck, München, 2018 ("THOMAS/PUTZO/BÖLÜM YAZARI, **ZPO**").

TUNÇ YÜCEL Müjgan, **HMK Uyarınca Tahkimde İhtiyatî Tedbir ve Delil Tespiti**, Seçkin, Ankara, 2013.

TURAN Sinem, **Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti Kurumunun Fonksiyonları**, Adalet, Ankara, 2020.

ULUKAPI Ömer, **Medenî Usûl Hukuku**, 3. Baskı, Mimoza, Konya, 2015.

UMAR Bilge, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 2. Baskı, Yetkin, Ankara, 2014.

ÜSTÜNDAĞ Saim, **Medenî Yargılama Hukuku**, C. I-II, 6. Bası, İstanbul, 2000.

YEĞENGİL Rasih, **Tahkim (L'arbitrage)**, İstanbul, 1974.

YEŞİLOVA Bilgehan, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi**, Güncel, İzmir 2008.

YILMAZ Ejder, **Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri**, Yetkin, Ankara, 2001 ("Yılmaz, **Geçici Hukuki Himaye**").

YILMAZ Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 3. Baskı, Yetkin, Ankara, 2017 ("YILMAZ, **Şerh 2017**").

YILMAZ Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi,** 4. Baskı, Yetkin, Ankara, 2021 ("YILMAZ, **Şerh 2021**").

ZÖLLER Richard, **Zivilprozessordnung**, 33. Auflage, Otto Schmidt, Köln, 2020 ("ZÖLLER/BÖLÜM YAZARI, **ZPO**").